

Այլ երջապէս՝ կասկածոտութիւնը անանկ ախտ մըն է որ ամէն առաքի- նութիւններով զարդարուած մարդն ալ ատելի կ'ընէ . ինչու որ կասկածո- տը՝ վերի ըսած բաներէս 'ի զատ, գէշ կասկած ալ կուտայ իր վրայ: Ենդ հանուր առածը կ'ըսէ՝ Թէ Յորոց կրէ ոք, 'ի նոյն և զայլս կարծէ . այսինքն ամէն մարդ ինքն ինչպէս է նէ՝ ուրիշ- ներն ալ այնպէս կը դատէ: Հպարտը ուրիշներն ալ հպարտ կը կարծէ . որ- կըրամով՝ որ ուտելու համար կ'ապրի՝ չհաւտար որ ուրիշները ապրելու հա- մար կ'ուտեն . նախանձոտը կը կարծէ որ ամէնքը իր վրայ կը նախանձին . ասանկ ալ ամէն ախտաւոր մարդ՝ ու- րիշն ալ իր ախտին տէրը կը կարծէ: Ենոր համար կասկածոտը գէշ կարծիք մը կուտայ իր վրայ՝ Թէ ուրեմն ուրիշ- ներու վրայ կասկած ըրած ախտերը իր սրտին մէջը կան . Թէպէտ և աս բանս միշտ չըստուգուի, որովհետեւ առաքինի մարդիկ ալ երբեմն կասկա- ծոտ կ'ըլլան . ու Թէ որ ընդհանուր առածէն՝ որ վերը ըսինք՝ բացառու- Թիւն մը կայ ընելու նէ, կասկածոտ մարդն է՝ որ իր չունեցած ախտն ալ ուրիշի վրայ կը կասկածի:

Եւ Թէ ինչ խեղճ բան է՝ անմեղ անձի մը վրայ ծուռ կասկածանք ը- նելը, Ամուսնէլ մարգարէին մօրը պա- տահած բանէն յայտնի է: Եւ խեղճ կնիկը՝ որ զաւակ ունենալու բաղձան քով միայն աշխարհք մտեր էր, ու կը փափաքէր մանչ զաւակ մը ունենա- լու որ Եստուծոյ նուիրէ, որ մը տա- ճարին մէջը երկար ատեն լալով ա- ղօթք ընելէն՝ մարելու պէս եղած, ու չկրնալով շրթունքը շարժել՝ երբոր միայն սրտանց առ Եստուած կը պա- ղատէր, Հեղի քահանայապետը կաս- կածիլ սկսաւ՝ մտքէն ըսելով որ սա կնիկը գինով պիտի ըլլայ: Եանը կաս- կածով միայն չըմբնցաւ, իր մտքէն անցածը յայտնեց ալ սպասաւորին . ան ալ խեղճ կնկանը վրայ փրթաւ, ինչուան երբ պիտի քչէ ատ քու գի- նովութիւնդ, ելիր կորսուէ գնա աս:

կից ըսելով: Խեղճ կինը յանկարծա- կիի եկաւ, ու երթալու ատենը ա- նանկ խեղճ պատասխան մը տուաւ որ Հեղի քահանային սիրտն ալ շար- ժեցաւ, դարձաւ ըսաւ . Եստուած հետդ ըլլայ ու քու խնդիրքդ կատա- րէ: Երաւընէ ալ խնդիրքը կատա- րուեցաւ, Ամուսնէլ մարգարէին պէս զաւակի մը մայր եղաւ: Եկեց յայտնի կերեւոյ որ ինչպէս կասկածոտու- Թիւնը՝ մարդուս դատմունքն ալ կը ծռէ . անոր համար հին հեթանոս բանաստեղծներուն առածն է .

Ի կասկածէ տեղի տուր,
Եստուան անտի ծնանի Թիւր:

*

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ԷՊԻ ԵՊԻՏԵՐ - ԻՐ ԲԵՐԵՐ:

ՕՒՐՄԱՆԱԼԻ նորութիւններէն մէկն ալ աս է մեր օրերն որ Թէպէտ ամէն ազգ իր հայրենեացը վրայ մաս- նաւոր սէր մը կ'երեցընէ՝ ինչպէս նաեւ առաջները, բայց հիմա անոր հետ մէկտեղ արեւելցի ազգերը մեծ հա- մարում ու սէր կը ցուցընեն Եւրո- պայի վրայ, Եւրոպացիք ալ արեւելքի վրայ: Ենք աս կ'ըսենք որ երկու կողմէն ալ իրաւունք կայ, բաւական է որ իրենց համարմանն ու սիրոյն պատճառները խաբէական չըլլան: Երեւելցիք եթէ սիրեն ու պատուեն Եւրոպացւոց քաղաքականութիւնն ու կրթութիւնը, գիտութիւններն ու արուեստները, շատ աղէկ կ'ընեն . բայց Թէ որ անոնց գէշ սովորութիւն- ներն ալ սիրեն ու գովեն, ըսել է Թէ խաբուեր են: Եմանապէս Եւրոպա- ցիք ալ եթէ պատուեն ու սիրեն ա- րեւելքը, իրաւունք ունին ամենայն կերպով . բայց կը խաբուին՝ Թէ որ կարծեն Թէ հիմակուան արեւելքն ալ հին ատենի ծաղկած, բազմամարդ

չէն, հարուստ, ու ամէն տեղովը և ամէն կողմանէ զուարճալի ու երջանիկ արեւելքն է: Սակայն աղէկն ան է որ թէ արեւելքի և թէ Եւրոպացիք իրարու երկիրները անձամբ տեսնեն որ մէկզմէկ ալ կարենան քիչ մը ճանչնալ:

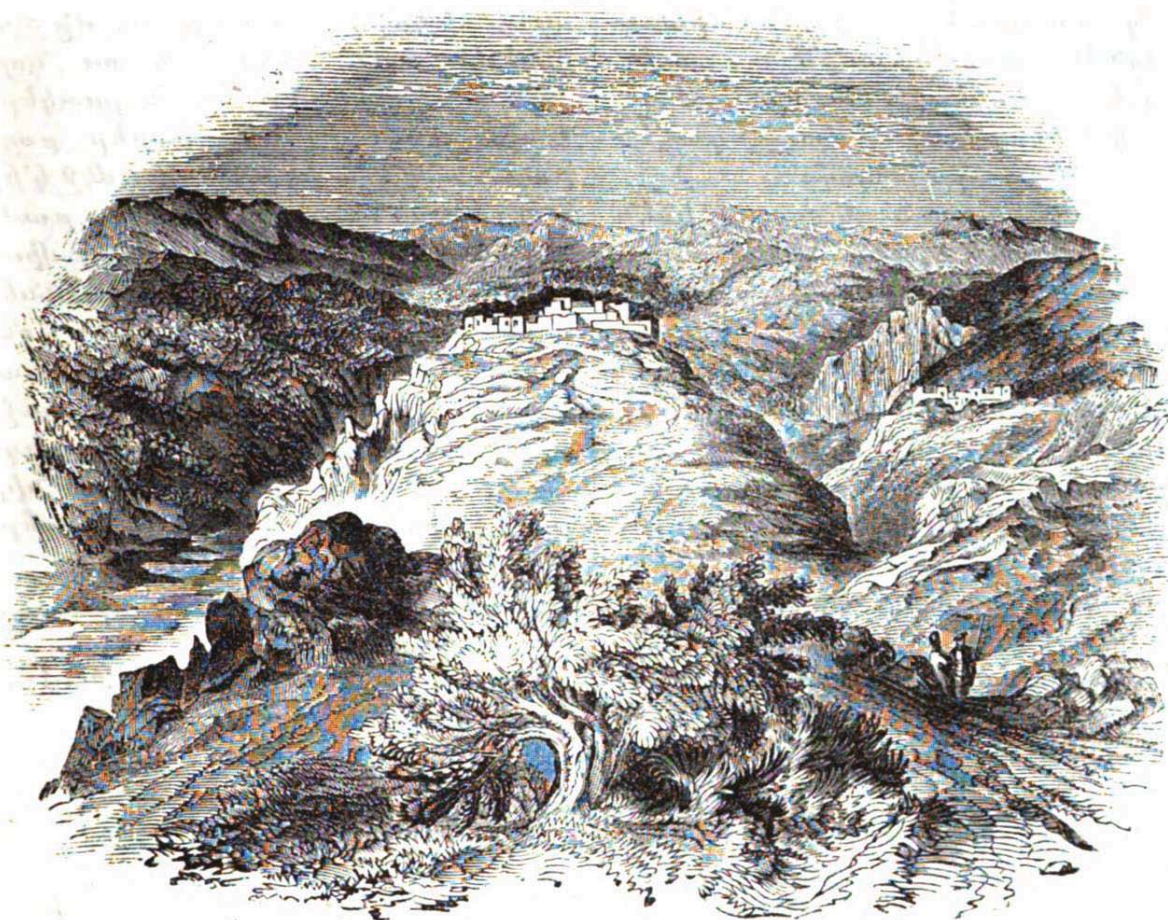
Եւ սկզբունքներով ալ հիմակուան ատենս Եւրոպացիք մեծ փոյթ ու ջանք ունին դէպ'ի արեւելք ճամբորդութիւն ընելու, և աս ջանքը տարուէ տարի աւելնալու վրայ է մէջերնին. բայց ցաւալին ան է որ շատը ինչ մեծ համարմունքով որ կ'երթան արեւելք, կարծես թէ ան համարմունքնին հոն կը թողուն ու այնպէս կը դառնան իրենց երկիրը. ո՛ր դտնեմ Շաթուրիանի պէս, Լամարթինի պէս ճամբորդներ որ ո՛ւր ալ երթան՝ իրենց ճարտասանութիւնն ու բանաստեղծութիւնը հետերնին կը տանին, ու հասարակ մարդկանց ամենեւին համ չառած երկիրներուն ու սովորութիւններուն տեսքովը իրենք կը զմայլին:

Եւսպիսի սակաւագիւտ ճանապարհորդներուն մէկն ալ Լէտի Եսթեր Սթէնհոփ անունով անգղիացի ազնուական տիկինն էր որ երեսուն տարուէն է'ի վեր ինչուան մօտ ատեններս՝ արեւելք ու արեւմուտք հոչակուած էր իր նոր տեսակ ճամբորդութեանը, մանաւանդ թէ պանդխտութեանը համար:

Փիթթ անունով անգղիացի կոմսը Ենգղիոյ առաջին քաղաքագէտ իշխաններէն մէկն էր անցեալ դարուն ետքերը. ասոր եղբորը Դորտ Սթէնհոփին աղջիկն էր Եսթեր, ու կարծես թէ իր հօրեղբորը խրատներուն ու հօրը անբաւ հարստութեանը հետ՝ անոնց մեծանձնութիւնն ու քաղաքադիտութիւնն ալ ժառանգէր էր, այնպէս որ թէ հարստութեանը և թէ ազնուական ծանրութե ու խելքին կողմանէ՝ զօրաւոր թագուհիէ մը վար չէր մնար: Ենգղիոյ մէջ ամենեւին երեւելի ազգատոհմներէն առա-

ջարկութիւններ եղան իրեն որ աշխարհք մտնէ, բայց ինքը անոնց ամենուն ալ չէ ըսաւ: Ելաւ քալեց Եւրոպայի բոլոր մայրաքաղաքները, բայց այնպիսի կերպով մը որ քովիներն ալ կ'իմանային թէ ծածուկ մտմտութեամբ խորհուրդ մը ունի սրտին մէջ. օր մըն ալ նաւ մտաւ՝ դէպ'ի արեւելք երթալու, միտքը հաստատ դնելով որ մէյմըն ալ Ենգղիա չդառնայ. ինչո՞ւ ըսեսնէ՝ պատճառը ինչուան հիմայ ալ չգիտցուիր. կը կարծուի թէ աւելի Ենգղիոյ օդին չհաւնին էր բուն պատճառը. ինչպէս որ գրած ալ է եղեր մէկուն թէ՝ «Ես ասկէ ետքը չեմ թողուր արեւուն ծնած տեղուանքն ու Ենգղիոյ մութ ու խոնաւ երկիրները չեմ դառնար»:

Օմիւռնիա որ հասաւ, կարծես թէ իր մտմտութեանը սկսան կերպով մը կատարուիլ. վասն զի ան միջոցին ժանտամահ կայ եղեր հոն, ինքն ալ բռնուեցաւ, ու մեռնելէն հազիւ խալըսեցաւ: Պօլիս գնաց նէ՝ սրտին ուղածին պէս արեւելքի համը հոն սկսաւ առնուլ կ'ըսես. վասն զի թագաւորին պալատն ալ մտաւ, ու հոն թագուհիներուն մէջ ինքն ալ հիւր թագուհի մը երեցաւ, ու ամէն տեսակ հարկիք ու մեծարանք ընդունեցաւ. բայց ան փառքը պատիւը իրեն համար չէր. շուտ մը ձանձրացաւ անոնցմէ. հրովարտակներ ու հրամանագրեր առաւ թագաւորէն, ու ան դին քարեր, մարգրիտներ, արծաթ ու ոսկի առած հետը՝ ճամբայ ելաւ: Հռոդոս կղզին քովերը սաստիկ փութորիկ մը ելաւ, ասոր մտած նաւը կոտորտեցաւ, բոլոր այն անգին հարըստութիւնն ալ ծովուն տակը գնաց. ինքն ըսես նէ՝ տախտակի մը վրայ հազիւ ողջ մնացած՝ անբնակ կղզի մ'ընկաւ, ու քսանուչորս ժամ հոն մնաց անօթի ծարաւ: Եւսղէն ձրկնորս մը հոն հանդիպեցաւ, առաւ Հռոդոս տարաւ զինքը. աս որ չըլլար նէ՝ ան կղզին իր գերեզմանը պիտի ըլլար:

Ի Բանանու Ղաթ Բերդը :

Հոռոտէն դարձաւ Սալթա, անկէ ալ Լեզգիա. հոն քիչ ատենի մէջ ժողովեց ժողովրդեայ բոլոր իրեն մնացած ժառանգութիւնն ու նորէն ճամբայ ելաւ, Լաւոդիկէ գնաց (որ Լաթաքեա ալ կ'ըսուի). հոն տեղուանքը արպերէն սորվեցաւ, ու Ի. բանանու Տիւրքի ու Սառոնի իշխանաւորներուն հետ բարեկամացաւ. Պոտէն անունով գաղղիացի մըն ալ գտաւ իրեն խորհրդական ու թարգման, որովհետեւ ասիկայ Հալէպ քաղաքը շատ կեցած ըլլալով՝ արեւելեան լեզուներու տեղեակ էր. ու ելաւ գնաց Ի. Բանան: Բըջի բերան ոչ միայն Ի. Բանանու բոլոր լեռները քալեց աչքէ անցուց, այլ նաեւ աւազուտ անապատները մտնելու սիրտ ըրաւ. դնաց քալեց Ղաւմասկոս, Լըրուսաղէմ, Հէմս, Պաալպէք ու Պալմիրա:

Հոն նոր Օ. Ենոբիայի մը պէս (որ ասկէ 1700 տարիի չափ առաջ Պալմիրայի հռչակաւոր Թագուհին էր) խիստ մեծ պատիւ ու մեծարանք գտաւ ան կողմի Լըրաբացւոցմէ. երեսուն հազարէն աւելի Լըրաբացիք քովը ժողովեցան, ու Պալմիրայի Թագուհի կ'անուանէին զինքը. բոլոր ան ժամանակն որ հոն անցուց՝ հանդէս հարկիք խաղ ուրախութիւն չմնաց որ չընեն իրեն համար. ինքն ալ իրաւցընէ վեհանքն Թագուհիի մը պէս՝ առատ առատ սլարգէներ կուտար անոնց մեծերուն. ու ան տեղերուն շէխերը ինչուան հիմա կը ցուցնեն եղեր եւրոպացի ճանապարհորդաց՝ անոր բաժնած արծըթէ թալէճները, ըսելով թէ ասիկայ ձեր թագուհւոյն մեզի տուած ընծան է: Իրենք ալ Լէտի Լաթերին առատաձեռնու:

Թէր փոխարէն՝ հրամանագրեր տուեր են իրեն որ ինչ Եւրոպացի որ երթայ իր յանձնարարութեամբը ան աւերակները տեսնելու, անվախ համարձակ կարենայ երթալ՝ հազար դահեկան միայն տուրք տալով:

Եւն փառաւոր ճամբորդութենէն իբրանան որ դարձաւ, միտքը դրաւ որ բարձր լեռան մը վրայ հաստատէ իր բնակութիւնը՝ հին Սիդոն քաղքին աւերակներուն մօտ: Եւքեայի բղետաշիւր Սիւլէյման փաշա, անկէ ետքն ալ Եւտուլահ փաշա՝ մեծ համարմունք ունէին վրան. ուստի երբ որ խնդրեց անոնցմէ Ղուսի ըսուած բերդը որ ատենով վանք մըն է եղեր, ու անոր քովի գեղը, սիրով տուին իրեն: Եւ բերդին մէջ, կամ թէ ըսենք՝ ան գրեթէ անմատոյց լեռան ծայրը շէնքեր շինեց՝ Եւրոպայի միջին դարու ատենները շինուած բերդերուն ձևովը, պարտէզ մըն ալ տնկեց ու զարդարեց արևելեան ախորժակով: Հոն շատ տարիներ անցուց Էտի Եսթերը ամէն տեսակ արևելեան ճոխութեամբ, բազմաթիւ թարգմաններով ծառաներով աղախիներով, ու Եւրաբացուոց շէնքերուն հետ թղթակցութիւններ ու գաշնադրութիւններ ընելով: Եւրաբացի երկէ մարդկանց հազուստը կը հագնէր շատ անգամ, ու անոնց պէս քաջութեամբ ձի կը հեծնէր, այնպէս որ իրենք ալ կը զարմանային:

Բայց աս ճոխութիւնը ետքերը պակսեցաւ. Եւրոպայէն հետը եկած անձանցմէ որը մեռաւ՝ որը Եւրոպա դարձաւ. արաբացի մեծերուն համարումն ալ քանի գնաց պաղեցաւ, ու Էտի Եսթերը գրեթէ երեսէ ընկածի մը պէս մինակ մնաց, ու ախտարական գուշակութիւններու ալ ետեւէ եղած ըլլալուն՝ թէպէտ անոնցմով կը զբաղէր, բայց խելքը աւրուածի մը պէս էր: Եւ վիճակին մէջ տեսան զինքը Սարսէլիւս, Էամարութին և ուրիշ անուանի ճանապարհորդներ:

Բսան տարի Եւրոպոց երկրին մէջ այսպիսի կարգէ դուրս կեանք մը անցընելէն ետեւ՝ 1839^{ին} մեռաւ նոյն Ղուսի բերդին մէջ, որուն պատկերն է հոս դրածնիս, ու անբեր բայց բարձր ու գեղեցիկ լեռներու մէջ կ'իյնայ: Տասը տասուերկու կտոր բաժնուած է մէջի շէնքը՝ ամէնն ալ միայրկ. ու ոչ միայն իր պալատականութեան բաւական տեղ կայ եղեր հոն, հապա նաև իրեն հանդիպող ճանապարհորդներուն. և թէպէտ առջի բերանը ամենևին չուզէր եղեր անգղիացի ճանապարհորդներն ընդունիլ, բայց ետքերը սիրով կ'ընդունի եղեր:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ

Յախապակ շինելու հերպէ:

ՅԱԽԱՊԱԿ՝ շինելու արհեստը Չինացիք ու Ղափոնները հնարած կը սեպուին, ու ինչուան հիմայ ալ անոնց շինած յախապակէ ամաններուն բարակութիւնը խիստ անուանի է: Եւնոնցմէ սորվեցան նաև Եւրոպացիք, և ամենէն առաջ Վաղղիացիք: Եւգղիոյ մէջ առաջին յախապակի գործարանը 1752^{ին} շինուած է, Սաքսոնիայի մէջ 1702^{ին}. բայց անոնց շինածներուն ազնուութիւնը Վաղղիացուոց շինածին չհասնիր: Եւնք հոս յախապակի շինելու արհեստը ստորագրելէն առաջ՝ համառօտ տե-

1 Երբ լեզուին մէջ յախապակ կ'ըսուին ան գոյն գոյն մանր քարերը, որոնցմով միւսինն (ճապոնէզ) ըսուած պատկերներ ու անոնց նման զարդեր կը շինուին. բայց ռամկօրէն սովորութիւն եղած է յախապակ ըսել նաև ան տեսակ նիւթին որ տաճկերէն ֆալֆուր կամ ֆալֆուր կ'ըսուի: Խաղացուոց porcellana բառը (ուսկից ելած է նաև Գաղղիացուոց porcelaine) փորթուգալոց բառ է, ու իսկ կը նշանակէ, որովհետեւ Չինու երկրէն Եւրոպա ամենէն առաջ փորթուգալոց բերին աս տեսակ ամանները. իսկ Չինաց լեզուով Բէ-լէ կ'ըսուի: